

<http://isgiurgiu.ro/jcms/attachments/article/1437/20170515%20-%20CJRAE%20-%20revista%20tendinte%20-%207,%202017.pdf> [accesat 3 aprilie 2021].

11. TIMUȘ, A. Integrarea educațională și socială a elevilor cu deficiență de auz .Teză de doctor în pedagogie specială, UPS „Ion Creangă. Chișinău, 2012. C.Z.U.: 159.922.7: 376.4 (043.3)
12. TOCA(FERENCZ) Elena-Cristina Coeziunea _grupurilor_intr-o_companie.pdf *Sesiunea Științifică Studențească*, 13 mai 2016 http://imst.pub.ro/Upload/Studenti/SSS_2016/lucrarile_sesiunii_stud_2016/[accesat 5 aprilie 2021].
13. http://edu.gov.md/sites/default/files/educatie_incluziva_final.pdf, [accesat 4 aprilie 2021].
14. https://www.google.com/search?q=managementul+clasei+incluzive&rlz=1C1CHBF_enMD769MD769&ei=IJVMWtjjDsSmU9TCk_gB&start=10&sa=N&biw=1366&bih=613, [vizitat 7.04.2021].
15. Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011 – 2020, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.523 din 11 iulie 2011 <http://tmenglish.files.wordpress.com/2010/05/strategii-prevenire-violenta.pdf>, [accesat 5 aprilie 2021].
16. <http://www.referatele.com/referate/noi/diverse/grupul-scolar--facto131323201211.php>, [accesat 6 aprilie 2021].

SISTEMUL SERVICIILOR SOCIALE PRESTATE DE INSTITUȚIILE PUBLICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

SYSTEM OF SOCIAL SERVICES PROVIDED BY PUBLIC INSTITUTIONS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Ecaterina Zubenschi, dr., conferențiar univ.,

UPS "I. Creangă din Chișinău

Ecaterina Zubenschi, PhD, associate professor,

SPU „Ion Creanga” from Chisinau

ORCID: 0000-0002-1822-7460

CZU: 364-7(478)

Abstract

In accordance with the legislation of the Republic of Moldova, the social protection of the population is achieved through two systems: 1. the social insurance system and 2. the social assistance system. The social insurance system represents a system of social protection, granted by the state, to the insured persons. The social assistance system includes primary, specialized and highly specialized social services. Social services are provided with priority in the family environment, community and, as a last resort, in residential institutions. The system of social services in the Republic of Moldova is influenced by international social policies.

Key-words: social protection, benefits, social services, service providers

În Republica Moldova dreptul la protecție socială este garantat prin Constituție. Art. 47 prevede expres că „statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea, lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală și serviciile sociale necesare”.

Acest drept este înscris și în Declarația Universală a Drepturilor Omului art.25, în Pactul Internațional cu privire la drepturile econo-mice, sociale și culturale art.11.

În Republica Moldova, protecția socială a populației este realizată prin două sisteme: **1. sistemul de asigurare socială** și **2. sistemul de asistență socială**. Dreptul la asigurări sociale

este garantat de stat și se exercită, în condițiile legii, prin sistemul public de asigurări sociale. Conform Legii nr. 489-XIV din 08.06.1999 asigurările sociale ale sistemului public, reprezintă un sistem de protecție socială a persoanelor asigurate, constând în acordarea de indemnizații, ajutoare, pensii, de prestații pentru prevenirea îmbolnăvirilor și recuperarea capacității de muncă și de alte prestații, prevăzute de legislație. Sistemul public de asigurări sociale este o parte integrantă a sistemului de protecție socială persoanelor asigurate, în special, salariaților aflați în imposibilitatea obținerii veniturilor materiale, prin acordarea unor prestații materiale în bani și asistență medicală, în caz de boală, în trimiterea la odihnă sau tratament, în caz de pierdere a veniturilor salariale în urma anumitor situații de risc incapacitate temporară sau permanentă de muncă,, în caz de șomaj, maternitate, îmbolnăviri, invaliditate, bătrânețe sau decesul asiguratului [5, p. 26-37].

Prestațiile de asigurări sociale în sistemul public: - reprezintă drepturile în bani sau în natură ce se cuvin persoanelor asigurate, în condițiile legii, corelative contribuțiilor de asigurări sociale; - se acordă sub formă de pensii, indemnizații, ajutoare și sub alte forme prevăzute de lege; - reprezintă venit de înlocuire pentru pierderea totală sau parțială a veniturilor ca urmare a vârstei, dizabilității, accidentelor, bolilor, maternității, pierderii locului de muncă sau decesului; - asigurații nu pot beneficia concomitent de două sau de mai multe prestații de asigurări sociale pentru același risc asigurat, cu excepția prestațiilor pentru prevenirea îmbolnăvirilor și recuperarea capacității de muncă. În cadrul sistemului public de asigurări sociale din Republice Moldova sunt stabilite următoarele **forme de protecție** a persoanelor asigurate: **Indemnizații:** - pensii de asigurări sociale de stat; - indemnizație de maternitate; - indemnizații adresate familiilor cu copii; - indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă; - indemnizație viageră pentru sportivii de performanță. **Ajutoare:** - ajutor social și ajutor pentru perioada rece a anului; - suport financiar de stat pentru anumite categorii de populație; - ajutor material unic pentru însănătoșire, persoanelor participante la C.A.E. Cernobîl; - ajutor de deces. **Alocații sociale:** - alocații nominale pentru merite deosebite față de stat; - alocații lunare de stat pentru anumite categorii de populație; - alocații sociale de stat pentru anumite categorii de populație [1, p.184, 234- 252].

Sistemul de asistență socială. Cadrul normativ al Republicii Moldova, în domeniul serviciilor sociale, explică definiția, esența, tipologia serviciilor sociale, calitatea, modul de finanțare, organele abilitate în prestarea serviciilor sociale și responsabilitățile acestora. **Legea asistenței sociale nr. 547-XV** din 25.12.2003 Publicat: 12.03.2004 în Monitorul Oficial al R.Moldova nr.42-44/249, [Modificat prin Legea nr.122 din 18.06.2010, în vigoare 30.07.2010], definește serviciile sociale, astfel: Cap. III, art. 9, **Asistența socială se acordă sub formă de servicii sociale și de prestații sociale.** Art. 10.: (1) **Serviciile sociale sunt definite** ca un ansamblul de măsuri și activități realizate pentru satisfacerea necesităților sociale ale persoanei sau familiei, în scop de depășire a unor situații de dificultate, pentru prezervarea autonomiei și protecției persoanei, precum și pentru prevenirea marginalizării și excluziunii sociale. (2) **Serviciile sociale includ** serviciile sociale primare, specializate și cu specializare înaltă. Serviciile sociale se prestează cu prioritate în mediul familial, comunitate și, ca ultimă soluție, în instituțiile rezidențiale. (3) **Calitatea serviciilor sociale se asigură prin respectarea standardelor de calitate** aprobate de Guvern. (4) **Serviciile sociale se acordă gratuit, cu plată parțială sau integrală.** Art. 11. **Prestațiile sociale se acordă sub formă** de compensații, alocații, indemnizații, de ajutor social, material și de altă natură.

Legea cu privire la serviciile sociale se aplică: a) cetățenilor Republicii Moldova, precum și străinilor specificați la art. 2, alin. (1) din Legea privind integrarea străinilor în R. Moldova;25 b) persoanelor fizice și juridice (indiferent de tipul de proprietate și de forma juridică de organizare) autohtone și străine cu domiciliul/sediul în Republica Moldova.

Instituțiile abilitate în prestarea serviciilor sociale, în contextul legislației naționale. Legea Republicii Moldova nr. 123 din 18.06.2010 cu privire la serviciile sociale, în vigoare 30.07.2010, reflectă, că în baza unui plan individualizat de asistență socială, persoana și/sau familia aflată în situație de dificultate poate beneficia de următoarele tipuri de servicii: - servicii sociale primare; - servicii sociale specializate; - servicii sociale cu specializare înaltă.

Tabelul 1. Prestatori de servicii sociale

Prestatori Publici de servicii sociale	a) instituțiile de asistență socială create și gestionate de autoritățile administrației publice centrale; b) autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea; c) autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi.
Prestatori Privati de servicii sociale	a) asociațiile obștești, fundațiile, instituțiile private fără scop lucrativ, înregistrate în conformitate cu legislația – toate cu domeniul de activitate în sfera socială b) persoanele juridice și persoanele fizice – întreprinderi cu scop lucrativ, înregistrate în conformitate cu legislația.

Serviciile sociale sunt asigurate de către autoritățile administrației publice locale (APL), de nivelul întâi, de nivelul al doilea, de autoritățile publice centrale (APC), precum și de persoane fizice sau persoane juridice publice ori private, în condițiile actelor normative în vigoare. Prestatori de servicii sociale pot fi persoane fizice sau persoane juridice publice ori private. Tipurile de servicii sociale de care beneficiază populația pot fi clasificate în servicii sociale primare (comunitare), servicii sociale specializate și servicii sociale cu specializare înaltă. Primăria administrează unele servicii sociale comunitare, autoritățile centrale administrează majoritatea serviciilor sociale cu specializare înaltă. **Asistența socială, la nivel de comunitate este acordată de către unitatea de asistență socială – subdiviziune din cadrul primăriei, care activează la nivel de comunitate,** cu finanțare asigurată de către autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea, în scop de prestare a serviciilor sociale cât mai aproape de beneficiari [6, p. 342-359].

Tabelul 2. Tipuri de servicii sociale (Ss), în responsabilitatea administrației publice locale (APL) și centrale (APC)

Servicii sociale prestate de APL, de nivelul I. Asistenții sociali comunitari din cadrul primăriilor Ss primare acordate la nivel de comunitate, tuturor beneficiarilor. Scop: prevenirea, limitarea	Servicii sociale specializate, prestate APL de nivelul II Structurile de asistență și protecție socială raionale, municipale și orășenești Ss specializate, sunt acordate de către: specialiști profesioniști. Scop menținerea, reabilitarea și dezvoltarea capacităților individuale pentru depășirea unei situații de dificultate, în care se află beneficiarul sau familia	Servicii sociale de nivel APC MSMPS, ANAS, Consiliile locale și orășenești Ss cu specializare înaltă, în responsabilitatea administrației publice centrale de specialitate:
---	---	---

sau înlăturarea unor situații dificile, care ar cauza marginalizare sau excludere socială.

- asistență socială comunitară;
- îngrijire socială la domiciliu;
- Cantina de ajutor social;
- Centre comunitare de asistență socială

acestui.

Servicii sociale specializate:

- tutela (curatela); - asistența parentală profesionistă, formă alternativă instituționalizării, îngrijirea copiilor prin servicii de substituire a familiei în familia unui asistent parental profesionist;
- casa de copii de tip familial (CCTF), formă alternativă instituționalizării;
- casa comunitară pentru copii în situație de risc etc.;
- locuința protejată – pentru persoane cu **dizabilități** mentale (ușoare) sau și cu fizice);
- centrul de plasament temporar;
- centrul maternal;
- asistență personală - persoane cu dizabilități severe;

Ss acordate de APL locale, de nivelul I și de nivelul II

- sprijin familial pentru familii cu copii;
- casa comunitară;
- echipa mobile;
- cantina de ajutor social;
- plasament familial pentru adulți;
- îngrijire socială la domiciliu;
- asistență socială comunitară etc.

Ss cu **specializare înaltă**, în responsabilitatea administrației publice centrale de specialitate:

Servicii prestate într-o instituție rezidențială sau într-o instituție specializată de plasament temporar și cele de plasament de lungă durată. Aceste servicii impun un șir de intervenții complexe ce pot include orice combinație de servicii sociale specializate, acordate beneficiarilor cu dependență sporită, care necesită supraveghere continuă (24/24 ore).

Ss acordate de APL, de nivelul II și APC

- centre specializate de plasament temporar;
- instituții rezidențiale.

Art. 10, Cap. III, din Legea nr.123 din 18.06. 2010 cu privire la serviciile sociale, indică: (2) Activitatea nemijlocită de prestare a serviciilor sociale este realizată de unitatea de asistență socială prin intermediul asistenților sociali și al lucrătorilor sociali, selectați și angajați în conformitate cu legislația, în conlucrare și colaborare cu alte servicii existente la nivel de comunitate. (1) Autoritățile administrației publice locale de **nivelul întâi contribuie la dezvoltarea și prestarea serviciilor sociale în teritoriul administrat** și aprobă, în conformitate cu legislația, resursele financiare necesare. **Autoritățile APL, de nivelul întâi, acordă servicii sociale primare la nivel de comunitate. Aceste servicii** sunt oferite, de către asistenții sociali comunitari, tuturor beneficiarilor, reprezentând primul punct de contact pentru beneficiari. Scopul serviciilor fiind prevenirea sau limitarea unor situații de dificultate, care ar putea cauza marginalizare, excludere socială [3, p. 61].

Servicii sociale prestate de instituțiile publice locale, de nivelul întâi și de nivelul al doilea. Autoritățile administrației publice locale (APL) de nivelul al doilea sunt reprezentate de: secțiile/direcțiile de asistență socială și protecție a familiei **raionale** (Direcția de Asistență Socială și Protecție a Familiei - DASPF), *municipiului* Chișinău (Direcția Generală Asistență Socială și Sănătate (DGASS), direcțiile sectoriale ale mun. Chișinău: Direcția Asistență Socială (DAS), Direcția Generală Asistență Socială, Protecție Familiei și Copilului (DGASPF), direcțiile sectoriale ale mun. Chișinău: Direcția de Protecție a Drepturilor Copilului (DPDC), direcția municipiului Bălți (Direcția Asistența Socială și Protecția Familiei DASPS) și unitatea teritorială autonomă Găgăuzia (Direcția Generală Sănătate și Protecție Socială - DGSPS), care implementează politicile sociale, creează și dezvoltă servicii sociale la nivel de raion.

Consiliile raionale și fondurile de susținerea socială a populației constituie resurse instituționale strategice ce pot avea o influență pozitivă asupra creării și dezvoltării serviciilor sociale și un impact pozitiv asupra vieții oamenilor. APL de nivelul doi, sunt împuternicite să presteze servicii sociale, în conformitate cu legislația în vigoare.

Consiliile locale și orășenești, au drept sarcini identificarea problemelor sociale, administrarea și gestionarea fondurilor locale pentru asistență socială, dezvoltarea și susținerea financiară a serviciilor sociale comunitare, precum și crearea parteneriatelor cu organizațiile societății civile pentru dezvoltarea serviciilor sociale.

Legea nr. 123 din 18 iunie 2010 cu privire la serviciile sociale, Cap. III, art. 9 prevede:

9. (1) **Autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea** asigură dezvoltarea și gestionarea serviciilor sociale în conformitate cu competențele stabilite prin lege, în funcție de necesitățile identificate ale populației din teritoriul administrat, fie autonom, fie în comun cu alte autorități ale administrației publice locale, precum și în colaborare cu agenții economici, patronatele, sindicatele din teritoriu și cu asociațiile obștești din țară și din străinătate.

(2) Funcțiile de prestare a serviciilor sociale în unitățile administrativ-teritoriale de **nivelul al doilea** se pun pe seama structurilor teritoriale de asistență socială, acestea având responsabilitatea directă privind diversificarea și prestarea serviciilor sociale orientate prioritar la menținerea beneficiarului în familia și comunitatea de unde provine. Tot odată, se atestă diferențe în diversitatea și calitatea serviciilor sociale acordate beneficiarilor din localitățile rurale și cele urbane. Inegalitățile existente dintre populațiile comunităților urbane și cele rurale, în cadrul Grupurile vulnerabile ale populației: persoanele sărace, vârstnice femei, persoane cu dizabilități, persoane cu HIV, gospodării fără părinți, monoparentale sau conduse de copii, precum și copii abandonați, părinți singuratici, minorități etnice, lingvistice și religioase și, în special, etnia romă etc., supuse riscului excluderii sociale, discriminării, marginalizării, generează inegalități din cauza accesului limitat sau inexistent la serviciile sociale de bază, la beneficiile dezvoltării locale, la participarea în dezvoltarea locală și în procesul de luare a deciziilor. În acest context, măsurile adresate grupurilor vulnerabile, ca parte componentă a politicilor de abilitare și de nediscriminare, devin factori-cheie pentru îmbunătățirea accesului și a calității serviciilor publice pentru toți.

Carta Europeană garantează dreptul APL de a dispune de capacitate efectivă pentru a rezolva și a administra, în cadrul legii, sub propria lor răspundere și în favoarea populației, o parte importantă din treburile publice [4, p. 53, 54].

Acest drept este prevăzut și în Constituția Republicii Moldova (art. 47, 96), în Legea nr. **435-XVI** din 28.12.2006 privind descentralizarea administrativă și în Legea nr. **436-XVI** din 28.12.2006 privind administrația publică locală, care stabilesc că autoritățile APL beneficiază de autonomie decizională, organizațională, de gestiune financiară, au dreptul la inițiativă în administrarea treburilor publice locale, exercitându-și, în condițiile legii, autoritatea în limitele teritoriului administrat. Legea privind descentralizarea administrativă nr. 435 din 28.12.2006, Art. 6, prevede: Delegarea de competențe este însoțită obligatoriu de asigurarea resurselor financiare necesare și suficiente realizării acestora”.

Tabelul 3. Divizarea responsabilităților dintre APC și APL, cu referire la serviciile sociale (Ss)

APC	APL, de nivel 2	APL, de nivel 1
Elaborează politici, legi de organizare a sistemului integrat de Ss; Oferă Ss cu specializare înaltă.	Analizează necesitățile comunității, planifică tipuri de Ss, identifică mijloace financiare de prestarea lor în funcție de necesitățile stabilite.	informarea populației
Consultă și susține APL în planificarea, organizarea și prestarea Ss; Efectuează controlul calității Ss.	Înființează, reorganizează, lichidează, instituții ce prestează Ss, asigură funcționarea acestora; evaluarea cazului persoanei/familiei privind Ss; monitorizează și evaluarea calității serviciilor sociale la nivel local.	analizează necesitățile comunității vizând Ss, planifică tipurile de Ss; participă la selectarea și angajarea asistenților și lucrătorilor sociali.

Art. 61. Competențele autorităților publice centrale în domeniul asistenței sociale se delegă autorităților publice locale și se finanțează din contul transferurilor cu destinație specială de la bugetul de stat prevăzute în legea bugetară anuală.

Servicii sociale specializate sunt alternative serviciilor sociale instituționalizate (rezidențiale) pentru copii și adulți. Acestea au menirea de a menține persoanele sau familiile, aflate în dificultate într-un cadru organizațional în proximitatea comunității, având ca obiectiv primordial prevenirea marginalizării, excluderii sociale și facilitarea reintegrării beneficiarilor în mediul familial și comunitate [2, p. 61]. Procesul de prestare a serviciilor sociale specializate impune participarea unei echipe de profesioniști: asistenți sociali, lucrători sociali, asistenți medicali, psihologi, asistenți parentali profesioniști, părinți educatori.

Serviciile specializate pot fi prestate la toate nivelurile administrative (comunitar, raional, național) în baza nevoilor stabilite ale populației și includ: serviciile specializate de îngrijire de zi, centrele de plasament de lungă durată, centrele de plasament temporar, suportul pentru familiile substitutive, suportul pentru reintegrarea copiilor în familii din îngrijirea rezidențială etc., cum ar fi, ca exemplu, serviciile specializate (asistență medicală, juridică, psihologică, de îngrijire, reabilitare, reintegrare socială), din centrele de zi, oferite persoanelor aflate în dificultate. Adesea centrele de zi combină îngrijirea specializată cu activități de îngrijire primară. În corespundere cu Legea Republicii Moldova privind descentralizarea administrativă nr. 435 din 28.12.2006, o parte din serviciile sociale specializate, sunt transferate de APC autorităților APL de nivelul întâi și doi. Dintre cele mai semnificative servicii sociale prestate de către autoritățile APL, de nivelul întâi și de nivelul al doilea, putem menționa, unele servicii sociale, prezentate în tabelul de mai jos.

Servicii sociale cu specializare înaltă sunt prestate de instituțiile publice centrale într-o instituție rezidențială sau într-o instituție specializată de plasament temporar, care impun un șir de intervenții complexe ce pot include orice combinație de servicii sociale specializate, acordate beneficiarilor cu dependență sporită și care necesită supraveghere continuă (24/24 ore).

Autoritățile administrației publice centrale (APC), în domeniul protecției sociale, inclusiv, prestării serviciilor sociale, cu specializare înaltă (create și gestionate de autoritățile administrației publice centrale), aflate în subordinea Guvernului: (Agenția Servicii Publice (ASP); Agenția Națională Antidoping (ANA), Agenția Națională Asistență Socială (ANAS),

Casa Națională de Asigurări Sociale (CNAS), Consiliul Național de Acreditare a Prestatorilor de Servicii Sociale (CNAPSS), Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (MSMPS), Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), Inspectoratul de Stat al Muncii, Inspectia Socială, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, etc.

În conformitate cu Legea R.M. nr. 123 din 18 iunie 2010 cu privire la serviciile sociale, Art. 8. (1) Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale reprezintă autoritatea centrală de specialitate pentru realizarea politicilor de asistență socială și exercită atribuții principale în procesul de asigurare a serviciilor sociale la nivel național. f) organizează și gestionează instituții de asistență socială prestatoare de servicii cu specializare înaltă în cazul în care astfel de instituții nu pot fi organizate și gestionate de autoritățile administrației publice locale [7, p. 79-114].

Tabelul 4. Instituții de asistență socială, prestatoare de servicii sociale cu specializare înaltă, gestionate de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (MSMPS)
APC: Instituții subordonate MSMPS, în domeniul social. MSMPS, în calitate de fondator:

Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare - CREPOR (mun. Chișinău, str. Romană, nr.1), **fondator - Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale** (Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 22 din 18.01.2019 privind constituirea Instituției publice „Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare”. **CREPOR** asigură populația țării cu articole de protezare, ortopedie (proteze, orteze, corsete, pansamente, încălțăminte ortopedică specială, cârje, bastoane etc.) și mijloace de locomoție. În cadrul Centrului se află Policlinica și Staționarul, pentru investigații, diagnostic operativ și tratament. Aici se efectuează reabilitarea medicală a tuturor veteranilor de război.

Centrul Republican de Reabilitare a Invalizilor, Veteranilor Muncii și Războiului (str. Țărnelui nr.2B, com. Cocieri, r-nul. Dubăsari), este o instituție socială de plasament permanent sau temporar, oferă servicii socio-medicale persoanelor vârstnice și cu dizabilități fizice.

Azilul Republican pentru Invalizi și Pensionari (vârstnici), din mun. Chișinău, str. Valea Rediului 16), oferă servicii de asistență medicală și socială. În azil sunt cazați temporar sau permanent persoane somatice, fără susținători legali, care plătesc lunar 75% din pensie. Azilul dispune și de camere amenajate, la costul salariului mediu pe țară

APC. Instituții subordonate MSMPS, în domeniul sănătății. MSMPS, în calitate de fondator:

Centrul republican de reabilitare pentru copii (mun. Chișinău, sec. Centru, str. Grenoble, 147), reprezintă o instituție curativă bugetară subordonată MSMPS. Acordă servicii curative de reabilitare în regim de asistență specializată de zi, și staționar a copiilor.

Instituția medico-sanitară publică spitalul de psihiatrie, Bălți, str. Gagarin Iu., 114, reprezintă un centru medical curativo-diagnostic și consultativ, de psihiatrie generală și de profil general, cu secție de narcologie, reanimare, pentru copiii, cu paralizie centrală infantilă, cu nevroze, epileptic. Spitalul dispune și de staționarul de zi, de secții: curativo-diagnostică, laboratoare clinice și biochimice, de fizioterapie și gimnastică medicală, cabinete funcționale-diagnostice (electroencefalografie, encoencefalografie, reoencefalografie, electrocardiografie, rentghenologie), farmacie, bibliotecă, de școala de cultură generală și de alte structuri adiacente. Aici se efectuează expertiza medicală legală. În spital activează specialiști profesioniști: terapeuți, neurologi, stomatologi, oftalmologi, otolaringologi, genicologi, logopedi, psihologi, psihopedagogi, acucureflexoterapeuți, ergoterapeuți, kinetoterapeuți etc.

Agenția Națională de Asistență Socială (ANAS), este o instituție de administrare publică centrală (APC), în domeniul social, prestatoare de servicii sociale. Regulamentul de organizare și funcționare a Agenției Naționale Asistență Socială, a structurii și efectivului-limită ale acesteia, a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1263 din 18.11.2018.

ANAS este autoritate administrativă în subordinea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, cu sediul în municipiul Chișinău, str. Vasile Alecsandri, nr. 1. Misiunea Agenției constă în sporirea calității asistenței sociale acordate populației prin implementarea politicii statului în domeniul asistenței sociale. În anexa nr. 3 la Hotărârea Guvernului nr. 1263 din 18.11.2016, Hotărârea Nr. 454 din 16.05.2018 cu privire la reorganizarea Agenției Naționale Asistență Socială, publicat: 18.05.2018 în Monitorul Oficial Nr. 157-166 art Nr: 504, este prezentată lista instituțiilor publice gestionate de ANAS, în care Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, exercită calitatea de fondator [7, p. 79-114].

Tabelul 5. APC: Agenția Națională Asistență Socială (ANAS), subordonată MSMPS
Instituții de asistență socială, prestatoare de servicii sociale cu specializare înaltă, gestionate de ANAS

- 1. Centrul de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități mentale (adulte) or.** Bălți str. Veteranilor 4. Oferă servicii socio-medicale, pentru o perioadă permanentă sau temporară.
- 2. Centrul de plasament temporar** pentru persoane cu dizabilități mentale (adulte) com. **Bădiceni, raionul Soroca.** reabilitare/recuperare.
- 3. Centrul de plasament temporar** pentru persoane cu dizabilități mentale (adulte) Brînzeni, r-nul Edineț. Oferă servicii de recuperare, reabilitare, și (re)integrare socială.
- 4. Centrul de plasament temporar** pentru persoane cu dizabilități (adulte) com. **Cocieri**, (str. Țărnelui nr.1B), r-nul. Dubăsari, r-nul Dubăsari. reabilitare/recuperare.
- 5. Centrul de plasament temporar pentru persoane vârstnice și persoane cu dizabilități** com. **Cocieri**, r-nul Dubăsari. Centru de reabilitare/recuperare.
- 6. Centrul de plasament pentru persoane vârstnice și persoane cu dizabilități din Chișinău**, (str. Valea Rediului 16), oferă servicii de cazare permanentă sau temporară pentru persoane vârstnice și persoanele adulte **cu dizabilități fizice** preponderent solitare. reabilitare/recuperare.
- 7. Centrul de plasament temporar pentru fetițe cu dizabilități mentale severe** (cu vârsta de 4-18 ani), Hîncești (str. A. Mărinescu, 16) prestează servicii socio-medicale, cazare (pe termen

nedeterminat), îngrijire, alimentație, terapie ocupațională, kinetoterapie, asistență medicală etc.

8. Centrul de plasament temporar pentru copii (băieți) cu dizabilități mentale severe (cu vârsta de 4-18 ani) din or. Orhei (str. V. Cupcea, nr. 4), reprezintă o instituție publică de asistență socială **în regim de plasament (pe termen nedeterminat)**. Oferă îngrijire, alimentație, servicii socio-medicale, terapie ocupațională, activități culturale, kinetoterapie, asistență medicală de reabilitare/recuperare, socializare integrare în familie și societate etc.

9. Centrul de reabilitare de zi pentru copiii cu dizabilități, Criuleni (str. Ștefan cel Mare 31), oferă asistență psiho-pedagogică și socială copiilor cu CES, cu vârsta cuprinsă între 4 și 18 ani. Oferă servicii de recuperare, reabilitare, integrare în familie și comunitate.

10. Centrul de reabilitare și protecție socială a copiilor în situație de risc (cu vârsta între 4 și 18 ani) „Пламчье”, or. Taraclia (str. Karl Marx, 79), Oferă asistență psiho-pedagogică și socială, servicii de recuperare, reabilitare, integrare în familie și comunitate.

11. Centrul de plasament temporar pentru copii separați de părinți (cu vârste între 3-18 ani), or. Soroca, str. Alexandru cel Bun, nr. 54. Oferă servicii de îngrijire, educație, recuperare, socializare și (re)integrare în familia biologică, extinsă, adoptatoare sau substitutivă.

12. Centrul Republican de Recuperare a Invalizilor și Pensionarilor ”Speranța” este o instituție de asistență socială și de reabilitare/recuperare. Oferă servicii curativ-profilactică și de recuperare, specializată în profilaxia, tratarea și reabilitarea persoanelor cu afecțiuni ale sistemului cardiovascular, neuroze, osteoncodroze ale coloanei vertebrale, patologii neurologice paralizii cerebrale. str. Balneară nr.11, or. Vadul lui Vodă, mun. Chișinău

13. Centrul de reabilitare „Victoria” (or. Sergeevka, Ucraina), specializat în profilaxia și tratarea aparatului locomotor, tulburărilor metabolice, sistemului cardiovascular și bolilor specifice a sistemului respirator: reabilitare/recuperare.

14. Centrul de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane (CAP), mun. Chișinău. Acordă servicii: cazare temporară/de criză sau plasament de lungă durată; consiliere psihologică; suport social; asistență medicală; asistență juridică sau în procesul de documentare; activități creative; profesionalizare/consiliere profesională; integrare. Centrul a fost creat în anul 2001 de către Organizația Internațională pentru Migrație, Misiunea în Moldova. În 2008, CAP a fost instituționalizat prin Hotărârea Guvernului Nr. 847 din 11.07.2008 cu privire la crearea instituției publice.

În corespundere cu anexa nr. 1, la Hotărârea Guvernului nr. 893/2018 cu privire la aprobarea Programului național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale gestionate de Agenția Națională Asistență Socială pentru anii 2018-2026 și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia, I. punct 14, 15, se preconizează: crearea în **trei regiuni** (Nord, Centru, Sud) a unor structuri regionale gestionate de ANAS, denumite **centre regionale** de dezvoltare și prestare a serviciilor sociale pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale [7, p. 79-114]. Obiectivele hotărârii, urmăresc scopul de transformare a celor șase instituții rezidențiale, gestionate de ANAS, în trei centre regionale Nord, Centru, Sud, subordonate ANAS, prin

dezvoltarea și prestarea serviciilor sociale comunitare, în scopul prevenirii instituționalizării persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale.

BIBLIOGRAFIE

1. BULGARU, Maria.; SALI, Nicolaie.; GRIBINCEA, Tatiana. Asistența socială în contextul transformărilor din Republica Moldova. Ch.: Tipografia „Cu drag” SRL, 2008, p.184, 234- 252.
2. BUZDUCEVA, D. Aspecte contemporane în asistența socială. Iași, Polirom, 2005, p. 61.
3. MOCANU, V. Descentralizarea serviciilor publice. Ch.: Tipografia TISH, 1999, p. 61.
4. PAȘA, F.; PAȘA, L. Asistența socială în România. Iași, Polirom, 2004, p. 53, 54.
5. PROCA, L. Ce sunt prestațiile sociale.//„Revista Națională de Drept,” nr. 3, 2015, p. 26-37.
6. ROMANDAȘ, N.; PROCA, L.; ODINOKAIA, I. Dreptul protecției sociale. Ch.:, 2011, p. 342-359.
7. ZUBENSCHI, E. Managementul calității serviciilor sociale. p. 79-114. Manual. – 187 p. Ch.: Tipogr. UPS "Ion Creangă", 2020 ISBN 978-9975-46-445-1 364> 005. 6 (075.8). Z 91

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ИНТЕРНЕТ-ЗАВИСИМОСТИ И ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ

SOME FEATURES OF INTERNET DEPENDENCE PHOTOGRAPHY AND PSYCHOLOGICAL SECURITY

*Valentina Stratan, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

*Valentina Stratan, PhD, associate professor
SPU „Ion Creanga” from Chisinau
ORCID: 0000-0003-1311-910X*

*Victoria Plămădeală, dr., lector univ.,
UPS „Ion Creangă”, Chișinău
Victoria Plămădeală, PhD, university lecturer
SPU „Ion Creanga” from Chisinau
ORCID: 0000-0001-9733-5955*

CZU: 159.922.7:004.738.5

Abstract

Internet addiction negatively affects all areas of adolescent development: physical, psychological, social, emotional-volitional, spiritual and moral, etc. The factors contributing to the development of a child's addiction to computer games can be distinguished: the presence of his own world, into which no one but himself has access; lack of responsibility; realistic processes and the possibility of complete abstraction from the surrounding world; the ability to correct any error through multiple attempts; the ability to independently make any (within the game) decisions, regardless of what they may lead to. The more psychological barriers a child has in everyday real life, the faster and deeper he will plunge into virtual reality. Internet addiction forms a number of problems: conflict behavior, chronic depression, withdrawal from real life into the virtual world, difficulties in adapting in society, loss of the ability to control the time spent at the computer, the emergence of a feeling of discomfort in the absence of the possibility of using the Internet.

Key-words: internet addiction, gaming disorder, virtual reality, computer games, pathological computer use, compulsive behavior.